

SERIA DE AUTOR MATEI CĂLINESCU
OPERE. AUTOBIOGRAFICE ȘI LITERARE

Matei Călinescu (15 iunie 1934, București – 24 iunie 2009, Bloomington, Indiana), poet, prozator, eseist, critic, teoretician literar și profesor de literatură comparată, a absolvit Universitatea din București, secția engleză, în 1957. După o perioadă în care a lucrat la *Gazeta literară* (corector, apoi redactor), în 1963 devine asistentul lui Tudor Vianu la Catedra de literatură universală și comparată a Universității din București. În 1973 părăsește România și-și începe cariera universitară la Indiana University din Bloomington, întâi ca Visiting Professor și bursier Fulbright, apoi ca profesor la Catedra de literatură comparată (al cărei șef este între 1996 și 1998). Înaintea plecării în America publică șapte cărți de critică și istorie literară, trei volume de poezie și un roman (*Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, 1969, încununat în același an cu Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România). Printre cărțile publicate în limba engleză se numără *Five Faces of Modernity*, 1987 (ediția adăugită a cărții *Faces of Modernity*, 1977 – tradusă în română cu titlul *Cinci fețe ale modernității: Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, 1995, ediție revăzută și adăugită, 1987) și *Rereading*, 1993 (în versiunea românească adăugită, *A citi, a reciti: Către o poetică a [re]lecturii*, 2003). După 1989, Matei Călinescu redevine o prezență familiară în peisajul editorial românesc. În 1994 publică, împreună cu Ion Vianu, *Amintiri în dialog*. Urmează *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade: Amintiri, lecturi, reflecții* (2002), *Portretul lui M* (2003), *Tu: Elegii și invenții* (2004), *Un fel de jurnal (1973–1981)* (2005), *Eugène Ionesco: Teme identitare și existențiale* (2006) și *Mateiu I. Caragiale: Recitiri* (2007).

În 2016, Editura Humanitas lansează seria de autor Matei Călinescu, care, urmând îndeaproape dorința testamentară a autorului, intenționează să redea integralitatea scrierilor sale. Până acum au apărut în această serie *Un altfel de jurnal: Ieșirea din timp*, *Portretul lui M*, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, *Un fel de jurnal (1973–1981)*, *Amintiri în dialog: Memorii* (în colaborare cu Ion Vianu), *Spre România (2000–2002): Jurnal inedit*, *Conceptul modern de poezie: De la romantism la avangardă*, *A citi, a reciti: Către o poetică a (re)lecturii*, *Eugène Ionesco: Teme identitare și existențiale*, *Scrisori din exil: Corespondență inedită* (în colaborare cu Ion Vianu), *Despre Ioan P. Culianu și Mircea Eliade: Amintiri, lecturi, reflecții*.

MATEI CĂLINESCU

Înainte de sfârșit
e totdeauna
prea devreme

– poeme alese –

Antologie alcătuită și îngrijită
de Teodor Dună

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Serie coordonată de Lidia Bodea

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Livco Design

© Adriana Călinescu

© HUMANITAS, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Călinescu, Matei

Înainte de sfârșit e totdeauna prea devreme: poeme alese / Matei Călinescu;
antolog. alcătuită și îngrij. de Teodor Dună. – București: Humanitas, 2023

ISBN 978-973-50-7951-2

I. Dună, Teodor (antolog.)

821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

Notă asupra ediției

Această antologie cuprinde o selecție din poeziile publicate de Matei Călinescu, precum și din ineditele care mi-au fost puse la dispoziție de doamna Adriana Călinescu. Textele sunt selectate din volumele *Semn* (1968), *Versuri* (1970), *Umbre de apă* (1972), *Tu: elegii și invenții* (2004) și reprezintă aproape două treimi din totalul poemelor editate. Din cele aproximativ 140 de inedite, am ales 24 de titluri, la care se adaugă câteva poeme publicate în reviste. Succesiunea poemelor antume este cronologică, urmând ordinea din fiecare carte. În cazul ineditelor, cum nu toate textele au menționată data scrierii lor, cronologia este relativă. Am optat pentru păstrarea unor forme gramaticale care nu corespund normelor ortografice actuale: „primăvărtec“, „singuratec“, „tomnatec“, „marmoră“, „harfă“, „înălăcrămat“, „iernatec“ etc. Neglijențele de redactare au fost corectate tacit.

T.D.

SEM N

(1968)

Heraldică

Voi treceți, dulci fantome de cai și de câini, în salturi prelungi
Spre orizonturi limpezi ce-mi par mai grele ca apa,
Spre soarele rece, acoperit cu ierburi sure și-albastre,
O, fără mine treceți, cu hamuri de vânt, voi, cai,
Și lătrând în urma toamnei, voi, câini subțiați de fugă,
Tăindu-vă conturul ca-n sticlă,
În timp ce eu îmi apăs pe obraji masca de fân uscat,
Masca pentru sărbătorile somnului.

De toamnă

Tăcere, amintire a unui glas absent,
prin toamnă trecem
rupând câte-o fâșie de galben din frunze,
pe-aici adolescența ne purta pașii
lăsând în fiecare arbore ceva feminin.

Ce simplă această trecere prin golul dintre cuvinte,
altădată – acum – mâine – totdeauna,
cu foșnetul pietrelor abia atinse,
cu foșnetul de șarpe al singurătății
limpezind umbrele îndrăgostiților.

Altceva¹

Lui Nichita Stănescu

Se sfârșea dup-amiaza în sforile feruginoase
care-mi atârnaseră imaginea pe-un zid periferic.
Privirile mele puteau ocoli stâlpii, hornurile de tablă,
acoperișurile pe care-aș fi scris prima frază dintr-un roman
melancolic.
Bunăoară: Am revăzut-o pe Maria, târziu, după mai mulți ani.

1. Acest poem este, de fapt, scris – după tehnica *cadavre exquis* – împreună cu Nichita Stănescu, căruia îi aparțin versurile 1, 3 și, probabil, 5 (vezi Anexa).

C'est cela...

De ce atâtea obsesii ale bătrânilor cu ochii alb împânziți?
Să ne închipuim vibrația arcului amazoanelor
printre trunchiurile fluide ale ploii,
o geografie a surâsurilor exotice culese de pe buzele femeilor
pierdute

(una dintre ele era sora unui adolescent,
poet al remușcării cu gust amar de muguri striviți în dinți)
și melancolia oceanelor verticale
în care mișcările sunt încete ca într-un somn
cu îngeri diformi, cu palide fantome plutind lângă ferestre,
cu lupte împotriva suavilor albigenzi.

Drumurile sunt ca anii lunecând printre absențe
și femei înspăimântate ne întâmpină cu lacrimi,
tinerețea ne sugrumă – mare șarpe mitologic –
aștrilor vuind urechea le deschide spații pure.

Orice tristețe e patibulară,
o spânzurătoare pentru puritate,
o spânzurătoare pentru nostalgia raiului,
o spânzurătoare pentru poezii coșmarului,
o spânzurătoare pentru cei care știu să suradă,
o spânzurătoare pentru iubitele ideale,
o spânzurătoare pentru impotenți,
o spânzurătoare pentru luciditate.

Și acum, noi, cei care negăm bătrânețea mioapă și tristețea
să ne prosternăm cu frunțile în praf
în fața lui Caliban –
pauvre âme, c'est cela!

Durere, privire albastră...

Durere, privire albastră,
Fum de ierburi arzând în albastru,
Păsări înnebunind în albastru
Și toate într-o foarte mare Duminică fără credincioși.
În casa părăsită,
În casa pe care doar prezența noastră trecătoare
A încălzit-o cu un foc pur de alcooluri,
Revin fantomatic, învins de o slabă nostalgie
– Ca un parfum al absenței –
Revin palid de gând, cum m-aș întoarce în vechiul copac al
copilăriei
Pe care-l deschidem cu magice chei de cuvinte,
Revin ca un vinovat
Și ca un pedepsit cu pedeapsa străvezimii, cu pedeapsa frigului
Și singurătatea mea seamănă cu singurătatea
Unei minciuni pe care nici n-a trebuit s-o spui,
A unei iluzii uitate, a unei pâini aruncate, a unui pahar de vin
nebăut,
A unei tristeți care știe că nu va deveni niciodată amintire.
E o foarte mare Duminică fără credincioși,
Un foarte mare ger albastru.

25 noiembrie 1966

Cuprins

Notă asupra ediției 5

SEMN (1968)

Heraldică 9 De toamnă 10 Altceva 11 *C'est cela...* 12 Durere, privire albastră... 13 Și seara 14 Gavotă 16 Duminica 18 Liniște 22 Îmi uitasem tristețea 23 Moartea hoinarului 25 Joc de primăvară 26 Ecou 27 Absență 28

VERSURI (1970)

Ceva 31 Maternitate 34 Stare 35 Metamorfoză 36 Act 37 Sete 39 Încet, nimeni 40 Ca-ntr-un vis de mări înalte 41 Swifland 43 Așteptare 44 De profundis 45 Ciclu 47 Un poem aruncat de Zacharias Lichter într-un coș de hârtii dintr-o grădină publică și cules de acolo de biograful său 49 Psalm 50 Puncte cardinale 51 Cu gura plină de flori 52

UMBRE DE APĂ (1972)

Epifanie 55 Ce foc frumos 56 Nici umbra 57 La mijlocul drumului 58 Eu 59 Împlinire 60 Regăsire 61 Scurt spectacol 62 Plâns neplâns 63 Când trandafirii ard 64 Alt cântec de sete 65 Amintire marină 66 Mic tratat despre timp și despre altele 67

TU: ELEGII ȘI INVENȚII (2004)

Tu 73 Întrebări 75 Fericirea e mai profundă decât suferința 77 Pot și nu pot... 79 Ghici ghicitoarea mea 81 Povești 83 Variații pe tema timpului 85 Doar cuvinte 87 Ray Charles 88 Prăbușit într-o floare 89 Numai Bach, numai Bach 90 Fugă în lumină 92 *La vida es sueño* 93 Plimbare 94 Cu spatele la fereastră, citind 95

Trebuie să așteptăm fără să așteptăm 96 Bob Marley 98 Marele
insomniac 99 În tunelul magic al poeziei 100 Când? 101 Scara din
scoică 102 A venit ceasul 104 Sculpturi ale absenței 105 Ești o
rană în mine 107 Un aparat de fotografiat viitorul 108 Această
statuie 110 Lumina din părul tău o aud 111 M. de Sainte-Colombe
le fils 113 Toamnă timpurie 114 M 115 Nici-nici 116 Mă regăsesc
în tine 117 Ascultând muzică pentru alăută de Josquin des
Prés 118 19 ianuarie 2004: *amor fati* 119 În praful anilor 121

INEDITE ȘI POEME PUBLICATE ÎN REVISTE

Alt poem regăsit 125 Era o regină în Sumer 126 Lethe 128 Fără
titlu 129 Doamna cu ochi de nisip 130 Da 131 *** [Gramofonul
din 1912...] 132 *** [În mine, afară tăcere...] 133 *** [Lumile
mele se rostogoleau] 134 *** [...Și parcă trupul...] 136 Neli-
niște 137 O intuiție a golului 138 Sunt acum pentru tine... 139 În
timp ce Uca, în seara de 22 decembrie, cânta la pian și eu beam un vin
negru 140 Culori 141 Două nopți 142 Nostalgica 143 Patru-
zeci de zile și una 144 Tocmai mă gândeam la tine... 145 Îngerul
din strada Franzelari 146 Vasilisa 148 Ascultând *Sonata pentru
vioară și pian* de César Franck 149 Ascultând *Suitele franceze* de Bach
la pian 150 O fotografie 151 În oglinzi, în trecut 152 Vise, între-
zăriri 153 *** [Și totuși soarele...] 155 *** [Miracol: cuvânt
oprit] 156

ANEXĂ 157